

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/240966,W-Bialymstoku-upamietnilismy-Sybirakow.html>
25.04.2026, 17:42

[Następny](#)

[Powrót](#)

W Białymstoku upamiętniliśmy Sybiraków

23 kwietnia 2026 r. na budynku Szkoły Podstawowej nr 4 im. Sybiraków w Białymstoku została odsłonięta tablica memoratywna poświęcona obywatelom polskim, którzy byli deportowani w głąb ZSRS. W wydarzeniu uczestniczył zastępca prezesa Instytutu Pamięci Narodowej dr hab. Karol Polejowski.

23.04.2026

[II Wojna Światowa](#) [Syberia](#) [Zbrodnie sowieckie](#)

Tablica upamiętnia Polaków wywiezionych na Sybir w czterech sowieckich deportacjach w latach 1940-1941 oraz po zakończeniu II wojny światowej. Jest hołdem złożonym wobec setek tysięcy Polaków wygnanych z domów rodzinnych, skazanych na tułaczkę, głód i tych, którzy na zawsze pozostali na nieludzkiej ziemi.

W dalszej części uroczystości nastąpiło przekazanie szkole nowego sztandaru, który dla społeczności szkolnej jest symbolem dumy, więzi i tożsamości, a także Małej Ojczyzny, jaką jest szkoła i jej najbliższe środowisko.

Zastępca prezesa IPN dr hab. Karol Polejowski podkreślił, że pamięć o Polakach wywiezionych na Sybir stanowi fundament tożsamości narodowej, jest formą szacunku dla obywateli polskich, którzy padli ofiarą sowieckich represji - zginęli z głodu, zimna, chorób lub pracy ponad siły.

- Bez pamięci tracimy swoją tożsamość. Zapominając o przeszłości, nie wiemy, kim jesteśmy. Upamiętniając polskich bohaterów, ofiary zbrodniczego systemu komunistycznego, robimy to też dla Was, abyście w swoim dorosłym życiu pamiętali o nich i tę pamięć przekazali kolejnym pokoleniom

- powiedział zastępca prezesa IPN, zwracając się do młodzieży.

W uroczystości wzięli udział m.in. zastępca prezydenta Białegostoku Tomasz Klim, prezes białostockiego Oddziału Związku Sybiraków Jolanta Hryniewicka, Agnieszka Krokos-Janczyło, Podlaski Kurator Oświaty, dyrektor Szkoły Podstawowej Nr 4 im. Sybiraków w Białymstoku Izabela Agnieszka Grzybowska oraz dyrektor Biura Prezesa IPN dr Marek Jedynak i dyrektor białostockiego Oddziału IPN dr hab. Krzysztof Sychowicz.

Wydarzenie odbyło się w ramach obchodów 70-lecia szkoły. Tablicę ufundował białostocki Oddział IPN.

* * *

Magdalena Dzienis-Todorczuk, Marcin Markiewicz: Wagony szły na Wschód .
Rzecz o sowieckich deportacjach z lat 1940-1941

Dla mieszkańców wschodnich terenów Polski okres okupacji „pierwszego Sowietu” kojarzy się przede wszystkim z masowymi deportacjami w głąb Związku Sowieckiego. Ta brutalna forma zbiorowych represji ze strony bolszewickiego okupanta dotknęła setki tysięcy polskich obywateli.

W wyniku agresji sowieckiej na Polskę 17 września 1939 roku wschodnie obszary

Rzeczypospolitej znalazły się w granicach Związku Sowieckiego (tzw. Zachodnia Ukraina i Zachodnia Białoruś). Dla mieszkających tam Polaków oznaczało to zmierzenie się z nową władzą, która wszelkimi sposobami dążyła do wynarodowienia i zrusyfikowania obywateli polskich. Metody, jakimi posługiwali się Sowieci, były bardzo różnorodne: sowietyzacja oświaty, propagowanie wychowania laickiego, przymusowa paszportyzacja, która odebrała Polakom ich dotychczasowe obywatelstwo. Towarzyszyły temu terror i aresztowania. Fizyczna eliminacja tych, którzy wbrew wszystkiemu nie chcieli zapomnieć, że są Polakami, była istotnym elementem sowietyzacji zagarniętych ziem.

Cztery deportacje z lat 1940–1941 nie były zatem celem samym w sobie, lecz miały doprowadzić do zniszczenia śladów polskiej państwowości na zajętych obszarach oraz ich unifikacji ze Związkiem Sowieckim. Wywózki objęły przede wszystkim polską elitę, która była częścią społeczeństwa najbardziej świadomą swej narodowości i przynależności państwowej. Deportowanych traktowano jako „element kontrrewolucyjny”, destabilizujący sowiecki ład na zajętych terenach. Usunięcie intelektualnej i kulturalnej elity było więc podstawowym warunkiem skutecznej sowietyzacji i pełnej aneksji Kresów.

Tragedia w czterech aktach

Pierwsza wywózka rozpoczęła się w nocy z 9 na 10 lutego 1940 roku. Sowieci przygotowywali się do niej bardzo starannie. Podczas jednej z porad poprzedzających akcję stwierdzono, że będzie to „ogromna, odpowiedzialna praca wymagająca wielkiej uwagi i poważnego podejścia oraz bezwzględnej mobilizacji sił i możliwości”. Jej celem stali się osadnicy cywilni i wojskowi oraz pracownicy służby ochrony lasów i ich rodziny – w sumie ok. 140 tys. osób. Rozmieszczono ich w 115 osiedlach w 21 republikach, krajach i obwodach Związku Sowieckiego – głównie tam, gdzie przeważał przemysł leśny (obwody: archangielski, swierdłowski, południowe i zachodnie rejony Komijńskiej Autonomicznej Socjalistycznej Republiki Sowieckiej oraz Kraj Krasnojarski). Niespełna miesiąc później, 5 marca 1940 roku, Biuro Polityczne Komitetu Centralnego Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików) nakazało wymordowanie 14 854 polskich oficerów i policjantów z obozów jenieckich w Kozielsku, Starobielsku i Ostaszku oraz ponad 7 tys. osadzonych w więzieniach na Białorusi i Ukrainie.

Druga deportacja, rozpoczęta 13 kwietnia 1940 roku, objęła urzędników państwowych, policjantów, nauczycieli, działaczy politycznych i przedstawicieli ziemiaństwa. Szacuje się, że wywieziono wówczas ok. 61 tys. ludzi. Szczególnie dramatyczne były losy bliskich internowanych oficerów, jak w przypadku rodziny Chodorowskich z Knyszyna w województwie białostockim. Podporucznik rezerwy, dr Józef Chodorowski, służył w kadrze zapasowej 3. Szpitala Okręgowego w Grodnie, do sowieckiej niewoli dostał się w Baranowiczach. Taki sam los spotkał jego starszego brata Bronisława (także podporucznika Wojska Polskiego), który do wybuchu wojny pracował jako weterynarz w Święcianach. Obaj w odstępie kilku dni zginęli w Katyniu. W kwietniu 1940 roku ich rodzice zostali deportowani do Kazachstanu – na zesłanie jechali w czasie, gdy mordowano ich synów. W 1946 roku do kraju powróciła jedynie schorowana matka.

Trzecia akcja deportacyjna z 29 czerwca 1940 roku objęła głównie tzw. bieżęńców, czyli uciekinierów spod okupacji niemieckiej, wśród których dwie trzecie stanowili Żydzi. Ofiarami tej wywózki stało się wielu przedstawicieli inteligencji, m.in. lekarze i ludzie nauki, a liczba wywiezionych to ok. 80 tys. Trafili na Syberię, w większości do obwodów: archangielskiego, swierdłowskiego, nowosybirskiego, do republik Komi, Maryjskiej, Jakuckiej i Kraju Ałtajskiego. Ta wywózka nieco różniła się od poprzednich: deportowanych przez kilka dni zwożono w miejsca formowania transportów i zapewniano ich, że wrócą na ziemię okupowane przez III Rzeszę.

Ostatnia, czwarta deportacja zaczęła się 20 czerwca 1941 roku - w przeddzień wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej. Akcja była wymierzona w rodziny i osoby związane z deportowanymi wcześniej grupami ludności. Deportacja ta objęła również republiki nadbałtyckie i Mołdawię. Łącznie wywieziono 90 tys. ludzi, z czego ponad 22 tys. z tzw. Zachodniej Białorusi. Zesłańcy trafili do Kraju Krasnojarskiego, Ałtajskiego, obwodu nowosybirskiego i Kazachstanu. Trudno jest oszacować liczbę osób wywiezionych podczas ostatniej deportacji: badacze podają, że mogło ich być od 31 do 52 tys.

[Czytaj artykuł Magdaleny Dzienis-Todorczuk i Marcina Markiewicza *Wagony szły na Wschód . Rzecz o sowieckich deportacjach z lat 1940-1941* na portalu przystanekhistoria.pl](#)

Więcej:

- [Teodor Gąsiorowski: Sowieckie deportacje Polaków z Kresów Wschodnich](#)
- [Tomasz Panfil: W białym piekle. Deportacje Polaków w 1940 roku](#)
- [Ewa Kowalska: Powrócić na Ojczyzny łono. Słów kilka o deportowanych rodzinach ofiar Katynia](#)
- [Katarzyna Michalak: Światło na stepie](#)
- [Marek Klecel: Poetka w łagrach. Beata Obertyńska \(1898-1980\)](#)
- [Arkadiusz Cisek: „Urodziłam się w Jezupolu, koło Stanisławowa...”. Sowieckie deportacje Kresów oczami Dziecka](#)
- [„Z bólem żegnaliśmy Polskę...”. Wspomnienia S. Marii Teresy Jasionowicz o pierwszej masowej deportacji Polaków pod okupacją: \[Wypędzenie\]\(#\), \[Załadunek\]\(#\), \[Transport\]\(#\), \[Głód i wszy\]\(#\).](#)
- [Sztuka przetrwania. Deportacje sowieckie z powiatu bielskiego 1940-1941. Relacje zesłańców. koncepcja, redakcja, wstęp Wojciech Konończuk, Warszawa 2019](#)
- [Tekst edukacyjny Agresja sowiecka na Polskę i okupacja wschodnich terenów Rzeczypospolitej \(1939-1941\)](#)
- [„Skazani na Sybir” - film dokumentalny w reżyserii Zbigniewa Gajzlera](#)
- [Infografiki - Deportacje obywateli polskich w głąb ZSRS w latach 1940-1941](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Białystok

Białystok

Sybir, Zbrodnie sowieckie, ZSRS

Uroczystości